

Pìndulas de s' istòria de sa limba sarda

Su sardu faghet parte de is limbas romanzas, at unu importu mannu meda, difatis a diferèntza de àteras limbas neolatinas, est resèssida a costoire is caràteristicas suas de su comintzu. At una istòria, una política, una cultura e una limba a tesu dae is àteras regiones italianas, forsis pro su fatu de èssere un'ìsula.

Sa Sardigna est divènnida provìntzia romana in su 239 in antis de Cristu, periodu est de importu mannu pro sa limba, difatis sa maggiore parte de is paràulas sardas benint dae su latinu.

In tempus de s'edade de mesu at àpidu ligàmenes cun unas cantas culturas: pisana e genovesa, cadalana e ispagnola, piemontesa e italiana. Medas sunt is pòpulos chi ant dominadu sa Sardigna e est pròpiu pro custu chi pro sèculos est vìvida in una cundizione de multilinguismu. Su sardu, a pustis de unu tempus minoreddu de impreu, est semper istada sutamìtida a is limbas de is pòpulos chi l'ant dominada.

S'edade de mesu arta, chi passat dae sa fine de s'imperu romanu, a is cuntierras contras is Àrabos, e arrivit finas a is Giugados e a is interbentos de Pisa e Genova est istadu unu de is periodos prus feos chi pertocant s'istòria de s'ìsula. Est pròpiu in custu tempus chi nde essint a pìgiu finas is diferèntzias chi bi fiant intre is costeras e is giasis internos in ue fiat difìtzile meda a bi intrare.

Su sèculu su de XI, est unu perìodu bonu in s'istòria de sa Sardigna chi est divènnida in cussu tempus unu tzentru de importu mannu in su mediterràneu pro sa positzione geografica sua, ma finas pro is interesis políticos e cummertziales.

In su tempus de is Giugados (Torres-Logudoro, Gaddura, Calari e Arborea) est

essida a pìgiu sa limba sarda iscrita e in sardu benint iscritos documentos comente is condaghes, est a nàrrere papiros in ue beniant assentados is atos giurìdicos. Su documentu prus importante de cust'època est sa *Carta de Logu*, unu de is primos còdighes de leges, postu in òpera dae Eleonora de Arborea pro su giugadu sou.

In su sèculu su de XIV medas sunt istadas is iscurreas de pòpulos istràngios in s'isula, est pròpiu pro custu chi sa limba sarda at pèrdidu manu manu s'ufitzialidade sua, in logu sou beniat impreadu su cadalanu e a pustis s'ispagnolu, custu at fatu a manera chi is iscritore sardos de su tempus impreerent in is iscritos issoro prus limbassas.

In is sèculos, su sardu manu manu est andadu a iscumpàrrere dae s'ufitzialidade, e in s'otighentos in su totu, ca est pròpiu in custu perìodu chi est essida a pìgiu sa cuntierra intre su chi fiat cultura italiana e cultura sarda, diveris medas intre isis.

Dae sa segunda meidade de su 900, is sardos abigende·si de s'importu mannu de sa limba

issoro, ant chircadu de torrare a vida cussa limba oramai ismentigada dae sa magiore parte de sa gente.

S'ispinta manna a chi su sardu paris a is àteras limbas de minoria in Europa esserent tuteladas e promòvidas l'at dada s 'Europa cun sa Carta Europea de is limbas regionales e

minoritàrias de su 1992, custa lege faghet unu elencu de is garantzias chi is istados depent dare pro s'isvilupu de is diritos culturales e linguìsticos de is minorias istòricas. In su 1994 su Consìgiu de Europa at elaboradu una Cunventzione cuadru pro sa tutela de is minorias natzionales.

Sunt colados diveris annos in antis de fàghere sa lege regionale 26 de su 15 de Santu Gaine de su 1997, chi reconnoschet s'importu de limba sarda a paris a cussu de sa limba italiana; in sa matessi lege si faeddat de sutènniu de s'istòria, de sa cultura, de sa produtzione literària e finas de s'arte e de sa mùsica.

In su 1999 est essida sa lege natzionale chi tutelat non solu sa limba sarda ma finas totus is àteras minorias, e previdit s'impreu orale e iscritu de sa limba sarda in is consìgios comunales e in is ufitzios de s'amministratzione pùblica.

In su 2001 essit a pigiu sa “Limba Sarda Unificada” (LSU), ma medas l'apretziant comente limba artifitziale; in su 2006 sa Regione Sardigna

introduet “Sa Limba Sarda Comuna” (LSC) pro mèdiu de sa delibera n° 16/14 de su 18 de abriale de su 2006. pro sa prima borta, in s'istòria de s'Autonomia, sa Regione at pigadu una delibera iscritta in sardu (28 abriale 2006). Sa limba sarda comunacamente nos narat sa chirca sotziolinguistica est unu limbàgiu naturale pro su 92,8%, e est collocada in mesu, comente una bandera intre totu is variedades sardas, custas normas podent èssere megioradas e adecuadas in su tempus.

Finas si is cuntierras sunt istadas medas e longas, is pasis a dae in antis sunt istados mannos: esempru nd' est s'istemma ufiziale de sa Regione Autònoma de sa Sardigna in duas limbas, non nos devimus ismentigare su progetu mannu chi pertocat s'Atlante Toponomàsticu Sardu, e cussu de su Curretore Regionale Ortograficu Sardu,(CROS) .

Medas sunt istados is finantziamentos postos a disponimentu de ràdios, televisiones e editoria pro fàghere essire in duas limbas is programmas e is gionales issoro. Pro ùrtimu, ma no ca de prus pagu importu, s'isperimentatzione de su sardu in oràriu curriculare, medas sunt is mamas e is babbos chi ocannu ant frimmadu su fòlliu de presentare in s'iscritzione de is fìgios a iscola, in ue pediant chi is fìgios potzerent fàghere su sardu in classe.

Medas sunt is cois chi sunt istadas fatas in custos annos ma medas sunt galu de fàghere.